

ศึกษาแนวคิดปรัชญาทางการเมืองของเพลโต *

A Study of The Concept of Political Philosophy of Plato

ประภาส แก้วเกตุพงษ์

Prapas Kaewketpong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kean University

Email: purepas@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของเพลโต จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้เพลโตสนใจปรัชญาทางการเมือง เพราะเกิดจากสภาพความปั่นป่วนในนครเอเธนส์ ซึ่งเป็นเหตุให้โสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ถูกประหาร เพราะวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมือง เมื่อนครเอเธนส์อยู่ภายใต้การปกครองของสปาร์ตาแล้วเพลโตก็ออกท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติมแล้วกลับมาสู่นครเอเธนส์เพื่อตั้งสำนักอคาเดมีเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางการศึกษาและการเมืองแก่สังคม ลักษณะผู้นำทางการเมืองที่ดีจะต้องมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจแจ่มใส ราชาปราชญ์ที่เป็นผู้ปกครองต้องมีความรู้ ลักษณะการเมืองที่ดีต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน รูปแบบการปกครองที่ดีของเพลโตก็คืออภิชนาธิปไตย อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองของเพลโตเชิงอภิปรัชญาอยู่ในโลกของแบบจุดเด่น การพัฒนาทางการเมืองนั้นต้องเคร่งครัดในกฎระเบียบ และจุดอ่อนทางการเมืองอยู่ที่ประชาชนขาดการศึกษา ส่วนแนวความคิดทางสังคมการเมืองของเพลโตอยู่ที่การแบ่งงานกันทำ ปัญหาสังคมการเมืองมาจากความคิดจินตนาการเกินความจริง ความเข้มแข็งทางการเมือง อยู่ที่การจัดตั้งองค์กรแบบมีส่วนร่วม อิทธิพลของมนุษย์ที่มีต่อการสรรค์สร้าง

* ได้รับบทความ: 29 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 8 ธันวาคม 2563

สังคมการเมืองก็คือการพัฒนาจิต การศึกษาที่เป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมก็คือเลขคณิต เลขาคณิต และดาราศาสตร์

คำสำคัญ: ปรัชญาการเมือง; เฟลโต; อภินิหาริปโต

Abstract

This article aims to study the political concepts of Plato. From the study found that: The political ideology arose from the turbulence in the city of Athens. This caused Socrates, Plato's instructor, to be executed because of his social and political criticism. After Athens had been under Sparta's government, Plato travelled to many places to increase his knowledge. At later time, he returned to Athens and established an academy institution with the objectives of making it an educational center for enlightening the educational and political knowledge to the people. The good characteristics for a political leader are healthy and possessed of cheerful minds. The scholarly kings who govern the countries must be well educated. The ideal political characteristic is to provide education for the people. Plato's great governing category is aristocracy. The religious influences towards Plato's political ideology are based on Metaphysics in the world of form. The distinctive point of political development is to strictly follow the rules and regulations. On the contrary, the political weakness is the people's educational deficiency. Generally, the politicians take advantages rather than sacrifice themselves to the nation. Plato's political ideology is to work in divisions. The social political problems in political societies arise from over imagination. The political strength depends on co-operative organization. The human influence on the creation of political societies is the mental enhancement. The education which is the implementation for social improvement is arithmetic, geometry and astronomies.

Keywords: political philosophy; plato; aristocracy

1. บทนำ

เพลโตเป็นนักปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ของโลกพอ ๆ กับโสกราตีสที่เป็นอาจารย์ของท่าน แต่เป็นนักปราชญ์เมธีที่แตกต่างจากโสกราตีสตรงที่ว่า ได้เขียนผลงานสำคัญไว้มากมายหลายเล่ม ในจำนวนผลงานเหล่านี้ เทย์เลอร์ได้ศึกษาผลงานของท่าน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มแรก เป็นบทสนทนากันในตอนต้น ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจและหลักการของโสกราตีสก่อนตายในทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ผลงานเรื่อง Apology, Crito Euthyphro และ Gorgias กลุ่มที่สอง เป็นข้อเขียนที่เพลโตเขียนเกี่ยวกับปรัชญาแนวความคิดของเพลโตเอง โดยเฉพาะเรื่องทฤษฎีรูปแบบ ได้แก่ Meno, Protagoras, Symposium, Phaedo, Republic และ Phaedrus กลุ่มที่สาม เป็นบทสนทนาที่เน้นหลักวิชาวิธีมากกว่าเชิงวิธี ได้แก่ Parmenides, Theaetetus, Sophist และ Statesman และกลุ่มที่สี่ เป็นบทละครอย่างทั่วไป ได้แก่ Philebus, Timaeus และ Laws (พลคักดี จีโรกรศิริ, 2529) เพลโตซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่ออารยธรรมตะวันตก เนื่องจากเพลโตเป็นทั้งนักคิด นักเขียนและเป็นเมธีคนแรกของตะวันตกที่วางแนวความคิดไว้เป็นหลักและเป็นระบบที่ค่อนข้างสมบูรณ์จนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้บุกเบิกวิชารัฐศาสตร์ในปัจจุบัน แนวความคิดทางการเมืองของเพลโตนอกจากจะมีอิทธิพลอย่างมากมหาศาลต่อทฤษฎีการเมือง สังคม การศึกษาและอื่น ๆ แล้ว ระบบการเมืองทั้งหลายทั้งปวงในปัจจุบันรวมทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากปราชญ์ผู้นี้แทบทั้งสิ้น เพลโตมีความใฝ่ฝันทางการเมือง (Political Ambition) สูงมากมีแนวคิดที่ว่า “ช่องว่างระหว่างมโนภพนิยมกับสังคมนิยมจะต้องมีสะพานเชื่อมต่อ โดยเอาสติปัญญาที่อำนาจออยู่ในบุคคลคนเดียวกัน ฉะนั้น นักปรัชญาจึงสมควรเป็นผู้ปกครอง ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย คือ ทั้งตัวผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง คือ ประชาชน (Arehie J. Bahm, 1969) เพราะเพลโต ถือว่า นักปกครองจะต้องปกครองรัฐได้ทั้งโดยความสมัครใจยินยอมและทั้งโดยไม่สมัครใจยินยอม แต่ด้วยการจูงใจให้ยินยอมของผู้ที่อยู่ในปกครอง เพลโตเน้นว่าสังคมที่ดีขึ้นอยู่กับคุณความดีของบุคคลและความดีขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของแต่ละบุคคล เพราะมวลชนที่ดีสร้างรัฐที่ดี แต่เมื่อนักการเมืองคดโกงย่อมสร้างการเมืองที่คดโกง ดังนั้น คุณค่าทางศีลธรรมและความประพฤติของบุคคลขึ้นอยู่กับสันดานทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและลักษณะทางชีวภาพโดยแบ่งสัดส่วนของกายภาพออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) หัว 2) หัวใจ และ 3) ท้อง ซึ่งแต่ละ

ส่วนทำหน้าที่ตามธรรมชาติของมัน เช่น หัวเป็นสัญลักษณ์ของเหตุผล หัวใจเป็นสัญลักษณ์ของวิญญาณและท้องเป็นสัญลักษณ์ของกิเลส (ความต้องการ) ดังนั้น เพโลโตได้พูดถึงความดีเด่นนั้น บุคคลจะต้องมีลักษณะทั้ง 3 อย่างนั้น โดยอธิบายศิลปะแห่งความดีนั้นว่า ถ้าหากบุคคลมีศิลปะแห่งเหตุผลเป็นผู้มีความดีคือปัญญา ถ้าหากบุคคลได้มีพลังใจในการตัดสินใจ บุคคลนั้นเป็นผู้มีความดี คือ ความกล้าหาญ ถ้าบุคคลใดสามารถควบคุมความต้องการของตนได้ บุคคลนั้นมีความดีคือเป็นผู้พัฒนา

ดังนั้น เพโลโตเป็นปราชญ์ที่มีแนวคิดทางปรัชญาการเมืองที่มองการเมืองในเชิงของการนำมาซึ่งความสงบสุข โดยอาศัยสติปัญญา ศีลธรรมและความยุติธรรม ซึ่งการศึกษาแนวความคิดของท่านจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและจะเป็นส่วนสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ และยังเป็นแนวทางออก หรือทางเลือกในสังคมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมแนวความคิดแบบตะวันออกหรือแนวความคิดแบบตะวันตก ทำให้สามารถเข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาสังคมการเมืองของท่านได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถมองเห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของแนวความคิดดังกล่าวได้อีกด้วย

2. แนวคิดปรัชญาการเมืองของเพโลโต

ตอนวัยหนุ่มเพโลโตต้องการเป็นข้าราชการของกรุงเอเธนส์มาก แต่เพราะการทำลายล้างของสงคราม และการปกครองที่ล้มเหลวของเหล่าสามสิบทรราช ทำให้เพโลโตล้มเลิกความตั้งใจที่จะเป็นราชการต้องเปลี่ยนแปลง อีกอย่างเพราะระบบประชาธิปไตยในกรุงเอเธนส์เองที่ไม่มีความเป็นธรรม จึงทำให้โสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ของเพโลโตต้องถูกประหารชีวิต เพโลโตจึงละทิ้งแนวคิดที่ตั้งใจไว้ แล้วออกเดินทางท่องเที่ยวแสวงหาความรู้ในรัฐต่าง ๆ จนถึงเมืองอียิปต์จึงเกิดแนวคิดขึ้นได้ แล้วกลับมายังกรุงเอเธนส์เพื่อก่อตั้งสำนักอะคาเดมี (Academy) เพื่อเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาแก่ชาวกรุงเอเธนส์และรัฐอื่น ๆ ผลงานที่ทำให้เพโลโตมีชื่อเสียงมากที่สุด คือ “แนวคิดอุดมรัฐ” (พิน ดอกบัว, 2532) หลักอุดมรัฐของเพโลโตเกิดขึ้นมาจากแนวความคิดที่ไม่พอใจต่อสภาพสังคมที่ถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นปกครอง ทำให้ประชาชนทุกข์ยากและขาดระเบียบวินัย ซึ่งเพโลโตได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองการปกครองต่อสังคมในสมัยนั้น ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางปรัชญาทางการเมืองการปกครองของเพโลโตนั่นก็คือ ผลอันเนื่องมาจากสภาพความปั่นป่วนในกรุงเอเธนส์ซึ่งเกิดมีสงครามกลางเมืองและความพ่ายแพ้สงครามเป็นเหตุให้แนวความคิดของคนในสังคมทั่วไปในยุคนั้นได้ตั้งเป็นข้อสงสัย

หยิบยกมาเป็นปัญหาสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติของคนในสังคมและการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดค้นทางการเมืองการปกครองในกรุงเอเธนส์นั้น ได้รับแรงกระตุ้นจากแนวคิดการเปรียบเทียบระบบของการปกครองกับนครรัฐต่าง ๆ ซึ่งการพ่ายแพ้ของกรุงเอเธนส์ที่มีระบบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยต่อพวกสปาร์ตาที่มีการปกครองแบบอนาธิปไตย (Anarchy) ในสงคราม

จากสภาพบริบทความปั่นป่วนทางการเมืองในนครเอเธนส์เองเพลโตจึงเสนอแนวคิดทางการเมืองขึ้นมาในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ว่า ประกอบด้วยจิตหรือวิญญาณที่แตกต่างกันจึงเป็นสำคัญผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาไม่เหมือนกัน โดยแบ่งตามสภาพจิตใจของแต่ละบุคคลออกเป็น 3 ระดับ เพื่อจะเป็นตัวกำหนดหน้าที่บทบาทของชนชั้นในบริบทการเมืองและรูปการปกครองในอุดมคติ ได้แก่

1. ชนชั้นพลเมือง เป็นบุคคลที่มีจิตใจอยู่ในภาคต้นหาคอบงำ มีความละโมภที่เกิ
พื้นฐานมาจากความอยาก จึงมีหน้าที่ในการผลิต และสร้างเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับรัฐ ถือว่าชนชั้นพลเมืองมีมากที่สุดในนครรัฐ

2. ชนชั้นพิทักษ์เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณมีน้ำใจครอบครองสังคม เป็นพวกรักเกียรติยศ
ชื่อเสียงมากกว่าทรัพย์สินสมบัติ มีน้ำใจสูงรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ประชาชน มีความว่องไว กำลังกาย
ดีเหมาะแก่การเป็นผู้นำต่อต้านศัตรูภายนอกมากกว่าและให้ความคุ้มครองประชาชนภายในรัฐ

3. ชนชั้นปกครอง เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณประกอบด้วยเหตุผลให้ความคุ้มครอง
ประชาชน มีความฉลาด มีปัญญามาก รับรู้อะไรได้รวดเร็ว หมั่นแสวงหาแนวทางศึกษาเล่า
เรียน เป็นผู้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัฐเป็นที่ตั้งบุคคลประเภทนี้มีจิต
วิญญาณสูงส่ง (พินิจ รัตนกุล, 2515)

3. ผู้ปกครองและการเมืองที่ดี

เพลโตได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ปกครองที่ดี และการเมืองที่ดีดังต่อไปนี้

3.1 ผู้ปกครองที่ดี

ในอุดมรัฐของเพลโตนั้นกล่าวถึงหัวใจสำคัญของอุดมรัฐก็คือลักษณะของผู้ปกครอง
ที่ดี จะต้องเป็นราชาปราชญ์ หรือพระราชามีความรู้ความสามารถเป็นผู้ปกครองนครเท่านั้น ซึ่ง
รัฐที่จะเจริญก้าวหน้าได้นั้นจะต้องมีนักปกครองที่มีความสามารถในการปกครองรัฐเป็น

ผู้ปกครองที่ดี ดังนั้น จึงต้องให้นักปราชญ์เป็นผู้ปกครอง เพราะนักปราชญ์ย่อมต้องการแต่ความรู้ ความยุติธรรม ความดี และนำรัฐไปสู่ความสงบสุขอันเป็นรัฐที่สมบูรณ์แบบ

นอกจากนี้เพลโตยังได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่จะเป็นสมาชิกของรัฐว่า บุคคลที่จะเป็นคนดีได้ก็โดยการเป็นสมาชิกของรัฐ เป็นคนดีโดยผ่านกระบวนการของรัฐและความรู้สูงสุด ซึ่งคนที่จะเป็นคนดี จะต้องทำก็คือ คนดีต้องรู้จักความดี และความดีนั้นเป็นความดีสูงสุด เพราะจุดหมายของชีวิตก็คือการเป็นคนดี และความรู้ต้องเป็นความรู้ที่แท้ก็คือการรู้สิ่งที่เป็นอย่างจริง ดังนั้น การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามแนวความคิดของเพลโตจะต้องเป็นผู้ที่มีดวงวิญญาณที่มีคุณธรรมมากกว่าใคร ๆ ถ้ายิ่งผู้ใดมีคุณธรรมมากและเข้าใจถึงการกระทำความดีอย่างแท้จริงได้ และผู้ปกครองรัฐที่ดีจะต้องมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่สมบูรณ์ และจะต้องมีเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วเป็นอย่างดี การศึกษาก็เป็นเกณฑ์สำคัญที่จะต้องทำการควบคุมอย่างเข้มงวดมาตั้งแต่เริ่มต้น

เพลโตยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะของนักปกครองที่ดีต้องประกอบด้วยคุณธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความฉลาด ความยุติธรรม ความรู้จักประมาณ และความกล้าหาญ (ชวลิต ศิริภิรมย์, 2515) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 ปัญญา (Wisdom) บุคคลผู้มีความรู้คุณธรรมย่อมกระทำกิจกรรมทุกอย่างด้วยเหตุผลเสมอ หรือกล่าวได้ว่ากิจกรรมที่มีเหตุผลย่อมประกอบด้วยคุณธรรม ดังนั้น ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมที่รวมเอาคุณธรรมอื่น ๆ ไว้ทั้งหมด และเป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งหมด เมื่อปราศจากปัญญาแล้ว คุณธรรมที่เหลืออยู่ก็ไม่อาจทำให้เที่ยงธรรมได้ ปัญญาจึงหมายถึง การกระทำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ตามเวลาและสถานที่ เพลโตถือว่าการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ความเป็นอิสระ การตัดสินใจที่แน่วแน่ และความสุขุมก็รวมอยู่ในคำว่าปัญญา

3.1.2 ความกล้าหาญ (Courage) เป็นคุณธรรมที่สำคัญมากในการดำรงชีวิต เพราะเป็นคุณธรรมที่จะเป็นการป้องกันชีวิตเรา ความกล้าหาญในที่นี้หมายรวมถึงความอดทนเข้าไว้ด้วยกัน ความกล้าหาญเป็นคุณลักษณะภายนอกและความอดทนเป็นคุณลักษณะภายในของความกล้าหาญ เพราะความกล้าหาญนี้เอง บุคคลเราจึงบรรลุจุดหมายได้โดยไม่มีอุปสรรค ดังนั้น ความกล้าหาญจึงเป็นคุณสมบัติของสังคมที่ทุกคนยอมรับ

3.1.3 ความรู้จักประมาณ (Temperance) เป็นคุณสมบัติของปัจเจกชน ซึ่งความรู้จักประมาณ หมายถึง การรู้จักควบคุมตัวเองโดยอาศัยเหตุผลให้อยู่บนความพอดี

3.1.4 ความยุติธรรม (Justice) เป็นคุณธรรมทางสังคมที่รวมเอาคุณธรรมทางสังคมทั้งหลายเข้าไว้ด้วยกันโดยแท้จริง เช่น ความรัก ความกล้าหาญ ความรื่นเริง ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี การทำหน้าที่และการรักษาสัญญา เป็นต้น บุคคลผู้มีความยุติธรรมควรเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่นด้วย เพราะเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการแสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นั้น

คุณธรรมทั้ง 4 ประการ เพลิดเพลินกับความยุติธรรมเป็นคุณธรรมสูงสุดในอุดมรัฐ เพราะว่าความยุติธรรมได้รวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน เป็นที่ยอมรับกันว่า “ผู้ยึดในอุดมคติที่ว่าคุณค่าที่สำคัญที่สุดของมนุษย์อยู่ที่สัจจะ ความรู้ ความยุติธรรม คุณธรรมและความงาม” เมื่อผู้ปกครองมีความฉลาด ผู้พิทักษ์ก็ต่อสู้อย่างกล้าหาญคนงานก็ทำงานอย่างขยันขันแข็งทุกคนมีความเชื่อต่อเหตุผลที่ปกครองตน เมื่อมองจากทัศนะภายนอกแล้ว ความยุติธรรมก็คือการแบ่งปันแรงงานที่สมบูรณ์นั่นเอง

3.2 การเมืองที่ดี

ทัศนะเกี่ยวกับอุดมรัฐของเพลโตที่เน้นการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเมืองที่ดีและการแบ่งชนชั้นปกครอง ใครจะสังกัดชนชั้นใดให้ขึ้นอยู่กับความสามารถในทางการศึกษาของเด็กที่เกิดจากพ่อแม่ผู้เป็นพลเมืองของประเทศ อาจจะเลื่อนชั้นเป็นนักปกครองได้ ถ้าเขาได้รับการศึกษาที่ดีส่วนเด็กที่เป็นลูกของนักปกครองอาจเป็นพลเมืองก็ได้ ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษา ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสร้างคนให้เป็นนักปกครองที่ดี ในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องกลั่นกรองใช้เป็นหลักประกันว่าคนที่มีการศึกษาดี มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้นจึงจะได้เป็นนักปกครอง ในอุดมรัฐที่ทำให้การเมืองที่ดีได้ตามลำดับ ดังนี้

3.2.1 ขั้นต้นเป็นการให้การศึกษาแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันทั้งเด็กชายและเด็กหญิง โดยวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนประกอบด้วย กายบริหารและดนตรี กายบริหารเกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างกาย ในขณะที่ดนตรีถูกกำหนดขึ้นเพื่อยกระดับจิตวิญญาณ ดนตรีนั้นหมายรวมเอาวัฒนธรรมเข้าไปด้วย ดังนั้น วิชาทั้งสองจึงรวมทุกวิชาที่ทำให้คนเป็นผู้ดี คือ วรรณคดี ดนตรีและเลขคณิตเบื้องต้น วิชาเรียนจะต้องไม่เป็นแบบบังคับ แต่อาจมีเล็กน้อยเท่าที่จำเป็นเพราะคนที่เสรีชนไม่ควรเรียนเยี่ยงทาสการเรียนที่เกิดจากการบังคับจะทำให้วิชาที่เรียนไม่ติดอยู่ในจิตวิญญาณ วิธีเรียนจะต้องมีความสนุกสนานเหมือนวิธีเล่นด้วยวิธีดังกล่าวจะทำให้รู้ได้ว่าใครมีความสามารถทางไหนและพร้อมจะถูกคัดเลือกในชั้น

ต่อไปในชั้นเรียนนี้เป้าหมายของการศึกษาก็เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กด้วยการอบรมให้มีระเบียบวินัย เมื่ออายุประมาณ 18 ปี จะเน้นการฝึกฝนทางด้านการทหาร ทำให้ไม่มีเวลาว่างสำหรับการศึกษา

3.2.2 ชั้นกลาง ผู้ที่สอบตกจากการคัดเลือกในชั้นต้นจะออกไปประกอบอาชีพเป็นพลเมือง ส่วนผู้ที่สอบผ่านจะได้เรียนต่อไปอีก 10 ปี วิชาที่เรียนคงเหมือนกันในชั้นต้น เพียงแต่ต้องมีความรู้ลึกซึ้งและมองเห็นความสัมพันธ์ที่แต่ละวิชามีต่อกัน ได้แก่ วิชาเลขคณิต เรขาคณิต และดาราศาสตร์

3.2.3 ชั้นสูง เมื่ออายุครบ 30 ปี มีการทดสอบอีกครั้งหนึ่งผู้สอบไม่ผ่านจะออกไปทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ ผู้สอบผ่านจะได้เรียนต่อไปอีก 5 ปี วิชาที่ศึกษาคือวิชาไดอะเลคติกหรือวิชาวิธีและหลักการสูงสุดทางด้านศีลธรรม เมื่อทุกคนเรียนจบหลักสูตรอายุครบ 35 ปี จะออกไปฝึกฝนปฏิบัติงานโดยการรับใช้ประชาชนในตำแหน่งผู้ช่วยราชาปราชญ์ จนกระทั่งมีอายุครบ 50 ปี ผู้ที่ผ่านการทดสอบว่ามีความสามารถในทุกด้านแล้วจึงจะมีสิทธิเข้ารับตำแหน่งราชาปราชญ์ตามวาระที่หมุนเวียนกันมาถึง ซึ่งวิชาที่ให้ศึกษาสำหรับบุคคลผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นราชาปราชญ์ เป็นการศึกษาวิชาชั้นสูงสุด ได้แก่ เลขคณิต เรขาคณิต ไดอะเลคติก

นอกจากนี้แล้ว ผู้ปกครองหรือราชาปราชญ์ต้องมีคุณสมบัติราชาปราชญ์ คือ ต้องมีจิตใจสูงส่งสง่างาม เป็นผู้ใฝ่แสวงหาสัจจะ ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความมีขันติและรู้จักประมาณ ดังนั้น คุณสมบัติที่สำคัญของราชาปราชญ์ คือ

1) เป็นผู้มีความรู้และคุณธรรม ประสบความสำเร็จทางปัญญาและความคิดที่จัดได้ว่าเป็นปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไปทั้งหมด

2) มีความรู้ต่อสิ่งที่ให้คุณค่า ค่านิยมและความหมายแก่สรรพสิ่งทุกอย่างในโลก เพลโต เห็นว่า การกระทำทั้งปวงไม่มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากเพื่อสิ่งที่ดีงาม

3) ก้าวพ้นจากลักษณะภายนอกของสรรพสิ่งไปสู่รูปแบบหรือความเป็นจริง ดังนั้น เขาจึงก้าวพ้นจากประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับความดีงามและหยั่งรู้ถึงรูปแบบแห่งความดี (เพลโต, 2523)

3.3 รูปแบบการปกครองที่ดี

เพลโต เชื่อว่า ระบบการเมืองการปกครองที่ดีตามหลักอุดมรัฐ ก็คือ ระบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ที่อำนาจการเมืองการปกครองอยู่ในชนชั้นสูงเพียงชนชั้นเดียว โดยการถูกคัดเลือกขึ้นมาจากการศึกษา มีใช้กลุ่มบุคคลผู้มาจากตระกูลมั่งมีหรือร่ำรวย ซึ่งชนชั้นนี้จะผลัดเวียนเปลี่ยนวาระกันขึ้นทำหน้าที่เป็นราชาปราชญ์หรือกษัตริย์เมธีที่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการ

ส่วนทัศนะเกี่ยวกับระบบการเมืองที่ดีของเพลโตที่มีต่อระบบสังคมและการเมืองการปกครองที่มีอยู่ในสมัยนั้น มีอยู่ 4 แบบ ซึ่งเกิดจากลักษณะของพลเมืองว่ามีน้ำหนักทางวิญญาณ หรือทัศนะไปฝ่ายไหนมากกว่าระบบการปกครองก็จะเป็นไปตามลักษณะเช่นนั้น ด้วย เมื่อรวมกับระบบการเมืองการปกครองตามแบบอุดมรัฐเข้าไปด้วยแล้ว ก็จะมีอยู่ 5 แบบ ซึ่งเรียงตามลำดับการปกครองที่ดีที่สุดไปหาระบบการปกครองที่เลวที่สุด ตามทัศนะของเพลโตมีดังนี้

3.3.1 แบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดในขณะนั้น ซึ่งมีระบบการปกครองโดยอำนาจการเมืองการปกครองอยู่ในชนชั้นผู้เป็นราชาปราชญ์ (Philosophers-Kings) เพราะราชาปราชญ์เป็นผู้ผ่านการทดสอบคัดเลือกมาเป็นอย่างดีมีคุณธรรม เมตตาแก่ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองทุกคน

3.3.2 แบบโยธาธิปไตย (Public Works) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ผู้ปกครองนิยมชมชอบในเกียรติยศชื่อเสียง บูชาเกียรติยศชื่อเสียงเหนือสิ่งอื่นใด อันเป็นแบบการปกครองของสปาร์ตาในเมืองสปาร์ตา ชนชั้นปกครองเป็นนักรบส่วนชนชั้นผู้ถูกปกครองเป็นทาสติดที่ดิน ทาสเหล่านี้คือชนชั้นราษฎรแบบอุดมรัฐ เพลโต ยกย่องสปาร์ตาเพราะเสรีชนในนครรัฐนี้ทุกคนต้องฝึกวิชาทหาร การใช้ชีวิตของเขาจึงถูกควบคุมด้วยระเบียบวินัยที่เคร่งครัด ดังนั้นรัฐที่มีการปกครองอย่างนี้จึงไม่สนใจแสวงหาปราชญา เมื่อระยะเวลาผ่านไปจากการบูชาเกียรติยศ ชื่อเสียงและอำนาจ ย่อมจะพาไปสู่การสะสมทรัพย์สินในที่สุด เมื่อมีคนร่ำรวยมากขึ้น การปกครองแบบรักเกียรติยศชื่อเสียงจะถูกความร่ำรวยครอบงำในที่สุด การปกครองก็จะตกอยู่ในมือของคนร่ำรวยเพียงกลุ่มเดียว

3.3.3 แบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่สร้างขึ้นมาเพื่อการประเมินทรัพย์สินของคนร่ำรวยเพื่อคนที่ร่ำรวยมีการจำกัดสิทธิทางการเมืองใช้เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มตน มีการกดขี่เอารัดเอาเปรียบคนชั้นอื่นโดยมุ่งเพื่อประโยชน์ตนเพียงอย่างเดียวเมื่อ

ความมั่งคั่งและคนมั่งมีได้รับการยกย่องในรัฐ คุณธรรมและคนดีย่อมถูกเหยียดหยาม คนรวยเป็นผู้ปกครองส่วนคนจนไม่มีโอกาสได้ตำแหน่งทางการเมืองการปกครอง เมื่อความอยากไม่มีที่สุดก็เกิดการแก่งแย่งระหว่างกลุ่มคนรวยด้วยกันเอง การปกครองก็อ่อนแอลง คนจนที่ถูกกดขี่จึงได้โอกาสล้มอำนาจลงแล้วเสนอการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น

3.3.4 แบบประชาธิปไตย (Democracy) ถือเป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่เพลโตเห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก เพราะให้เสรีภาพเกินไปจนเลยขอบเขต เมื่อคนส่วนใหญ่มีความรู้และฉลาดน้อยเป็นผู้ที่ใช้สิทธิออกเสียงส่วนใหญ่ คือ เป็นประชามติในการบริหารจัดการรัฐ ย่อมนำไปสู่เป้าหมายที่ผิดพลาด อีกประการหนึ่งการที่ประชาธิปไตยเน้นที่เสรีภาพเกินไป ทุกคนต่างเรียกร้องหาความเสมอภาค ทุกคนมีเสรีภาพในการออกความคิดเห็นอย่างเสรี ตัวรัฐเองก็มีเสรีภาพไปด้วย นานวันเข้าก็ไม่มีใครเกรงกลัวหรือเคารพต่อกฎระเบียบของสังคม เพราะต่างคนต่างถือว่าตัวเองมีเสรีภาพทำอะไรได้ตามใจ ขาดวินัยในตัวเอง จึงเกิดความแตกร้างกันในภาครัฐ จนเป็นเหตุให้ต้องมีใครคนหนึ่งเข้ามาเป็นผู้นำที่สามารถควบคุมเหตุการณ์ได้ นั่นก็คือ การนำไปสู่การปกครองแบบทรราชในที่สุด

3.3.5 แบบทรราช (Tyrant) ถือเป็นการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งการปกครองแบบทรราชนี้สืบเนื่องมาจากการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะภายหลังจากเกิดเหตุวุ่นวายขึ้นในระบบประชาธิปไตยจนไม่สามารถจะยุติลงได้ก็จะปรากฏบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถเข้ามาระงับเหตุการณ์ให้สงบลงในตอนแรกเขาดูเหมือนวีรบุรุษของประชาชนและต่างสัญญาว่าจะให้ทุกคนมีเสรีภาพ แต่ในไม่ช้าเขาก็จะมัวเมาในอำนาจจนเป็นเหตุนำไปสู่ระบบเผด็จการในที่สุด เพลโต เห็นว่า ระบบการปกครองแบบทรราชนี้เป็นระบบที่เลวที่สุดของการปกครองที่ไม่มีกฎหมายหรือทุกระบบดังที่ได้กล่าวมา (พระราชวรมนิ (ประยูร ธมมจิตโต), 2532)

จากแนวคิดทางการเมืองทั้ง 5 แบบนั้น เพลโต ยกย่องการเมืองการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยมากที่สุดและยังได้อุปมาเปรียบเทียบลักษณะราชาผู้เป็นปราชญ์เหมือนกับนักโทษหลุดออกจากเครื่องจองจำว่า คนทั้งหลายเหมือนนักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในถ้ำมองเห็นสิ่งต่าง ๆ เพียงเงาสะท้อนของวัตถุจากแสงคบเพลิง เมื่อนักโทษนั้นพ้นจากที่คุมขังและออกจากถ้ำแล้ว เขาจะพบกับสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เห็นดวงอาทิตย์เป็นที่มาของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนมีความเข้าใจแม่แบบหรือต้นกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ อันเปรียบเสมือนแม่แบบแห่งความจริงและความ

ดีทั้งปวง เมื่อราชาปราชญ์ได้รู้ความจริงแล้วต้องกลับคืนสู่ถ้าเพื่อชี้ความจริงนั้นกับนักโทษ (พลเมือง) ผู้อยู่ในถ้ำ (Plato, 1959)

รูปแบบการเมืองการปกครองที่ดีจะต้องมีราชาผู้เป็นปราชญ์ปกครอง ซึ่งเปรียบเหมือนหมอรักษาโรคให้แก่คนไข้ คือ พลเมืองหรือประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์ของนักการเมืองกับประชาชนเหมือนกับคนไข้ ดังนั้น การปกครองบ้านเมืองต้องขึ้นอยู่กับนักปราชญ์ที่มองเห็นประโยชน์และความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นที่ตั้งย่อมบริหารบ้านเมืองให้พ้นจากความทุกข์ยาก

3.4 อิทธิพลของศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมือง

ระบบความเชื่อในศาสนาของชาวกรีกโบราณเป็นแบบพหุเทวนิยม คือ นับถือเทพเจ้าหลายองค์ ถือว่า ธรรมชาติต่าง ๆ ล้วนแต่มีเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ทั้งสิ้น ดังนั้น เทพเจ้าจึงมีมากและอีกประการชาวกรีกถือว่าศาสนาและการเมืองหรือรัฐไม่แยกออกจากกัน โดยเทพเจ้าในศาสนากรีกจึงมีลักษณะเหมือนกับมนุษย์รวมทั้งอุปนิสัยใจคอ รูปร่างหน้าตา แต่ว่ามีอิทธิฤทธิ์มากและเป็นนิรันดร์

จะเห็นได้ว่า ในโบราณชาวกรีกให้ความเคารพเทพเจ้ามาก ถึงแม้เทพเจ้าจะมีกิเลส ตัณหา ความโกรธ ความเกลียดและมีความประพฤติไม่แตกต่างจากมนุษย์ พวกเขาก็ให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา มีการบวงสรวงบูชาอ่อนน้อมต่อเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าเทพเจ้ามีฤทธิ์านุภาพมากสามารถดลบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ (พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), 2532)

เพลโต ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องของอิทธิพลศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมือง การปกครองว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ “เทพเจ้าก็เหมือนรัฐ รัฐก็เหมือนกับเทพเจ้า” โดยยกเอาจากเรื่องราวกรณีของ โซคราตีสที่ถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้สร้างเทพเจ้าขึ้นมาใหม่ ถือว่ามีความผิดร้ายแรงต่อรัฐด้วยเช่นกัน แม้แต่เรื่องทางการเมืองการปกครองกับสงครามเทพเจ้าเหล่านี้ก็มีอิทธิพลมากต่อการดำเนินกิจการของรัฐดังมีคำที่ยืนยันถือได้ว่า “ครอบครัวหนึ่ง เทมิสโตคลีสไม่เห็นด้วยและรู้ว่านครเอเธนส์จะรับศึกไม่อยู่จึงเพทุบายว่า พระเจ้าเดลฟีบอกใบ้ให้ใช้กำแพงไม้รบเปอร์เซียไม่มีใครกล้าขัดคำสั่งเทพเจ้า” (เพลโต, 2523)

ด้วยการยกย่องถ้อยคำนี้มากแล้วแสดงเพื่อชี้ให้เห็นว่า ชาวกรีกกับศาสนาหรือความเชื่อเรื่องเทพเจ้า และมีความสำคัญต่อความรู้สึกของชาวกรีกมาก ดังนั้น การเมืองการปกครองกับศาสนาจึงไม่อาจแยกออกจากกันได้ นอกจากนั้น เพลโตยังได้กล่าวถึงอิทธิพลศาสนาที่มีต่อ

แนวความคิดทางการเมืองเกี่ยวกับปัญหา โสคราติสถูกประหารแบบไม่ได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากนักการเมืองขึ้นผิดกับพรรคพวกไม่พอใจ โสคราติสก็มีคำถามที่ท้าทายทฤษฎีการปกครองที่รัฐบาลใช้อยู่ทำให้ประชาชนเห็นว่า “การปกครองระบบประชาธิปไตยไม่ใช่รูปแบบการปกครองที่ดี เพราะมติมหาชนอาจเป็นมติที่เลวก็ได้และนครเอเธนส์เองยังไม่เคยมีผู้นำที่สามารถสอนคุณธรรมแก่ชาวนครเอเธนส์ได้” (พินิจ รัตนกุล, 2515) ซึ่งลักษณะคำกล่าวที่โสคราติสใช้ดำเนินชีวิตประจำวันแบบนี้ทำให้รัฐบาลอยู่ลำบาก เนื่องจากนครเอเธนส์อยู่ในสภาพที่ลำบากพึ่งพิงสงคราม สпарตา เพราะโสคราติสชักชวนคนหนุ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอยู่เนืองนิต แม้จะมีเจตนาดีก็ตามแต่เกิดผลเสียต่อบ้านเมืองมากมาย จึงเป็นเหตุให้อันตัสกับพรรคพวกผู้นำทางศาสนาพยายามให้ร้ายโสคราติสด้วยคำกล่าวที่ว่า “โสคราติสไม่เคยเคารพบูชาศาสนาของเอเธนส์และทำให้คนหนุ่มเสื่อมเสีย” พร้อมกันนั้นก็มีการสร้างละครโศกนาฏกรรมล้อเลียน โสคราติสเป็นเหตุให้ประชาชนเกลียดชัง โดยมองว่าโสคราติสเป็นอันตรายต่อบ้านเมืองและในที่สุดขึ้นศาลเขาก็ถูกประหารชีวิต หากพิจารณาอิทธิพลศาสนาที่มีต่อความเชื่อทางการเมืองของเพลโตแล้ว ต้องดูจากข้อพิจารณาของเพลโตนามายกเป็นตัวอย่างว่า “โสคราติสยังนับถือเทพเจ้านครเอเธนส์อยู่ แม้เพื่อนสนิทบอกให้เขาหนีไปก็ไม่ยอม เพราะโสคราติสตระหนักว่าสิทธิของสังคมเหนือกว่าสิทธิปัจเจกชน “คนดี คือ คนเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง” แม้เพื่อนว่ายอมจ่ายเงินแทนค่าลงโทษให้โสคราติสก็ไม่รับเขายอมถูกลงโทษประหาร ซึ่งในวันสุดท้ายก่อนที่โสคราติสจะถูกประหารชีวิต เพลโตได้บันทึกคำกล่าวโสคราติสเกี่ยวกับบอมตะวิญญาณว่า “มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายกับวิญญาณ วิญญาณเป็นสิ่งอมตะไม่ตายไปพร้อมกับร่างกาย ร่างเป็นเสมือนที่คุมขังของวิญญาณ เมื่อเราตายวิญญาณก็เป็นอิสระจากร่างกาย” (พินิจ รัตนกุล, 2515)ยังได้กล่าวอีกว่าโสคราติสได้ขอร้องให้ลูกศิษย์นำเอาไก่ไปมอบแก่เอскуปิอุส (Aesculapius) คือ เทพเจ้าแห่งยาและอาหารที่คอยดูแลรักษามิให้เขาเจ็บป่วยทรมานร่างกาย นี่ก็เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า เพลโตมีความเชื่อในอิทธิพลศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมืองการปกครองเช่นเดียวกับโสคราติสผู้เป็นอาจารย์ที่ว่า “ไม่มีใครหรอกที่จะแสดงได้ว่าคนที่จวนจะตายนั้นวิญญาณจะกลับไม่เที่ยงธรรม เพราะความตายนั้น” (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2523) ภายหลังจากโสคราติสผู้เป็นอาจารย์ถูกประหารแล้ว เพราะความเคารพในเทพเจ้าแห่งนครเอเธนส์นั่นเอง โดยเพลโตก็ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอีกเช่นกัน นี่ก็เป็นการแสดงความเคารพในศาสนาแห่งรัฐ

ทัศนะความเชื่อเรื่องศาสนากับการเมืองการปกครองของเพลโตนั้น เป็นเชิงอภิปรายญาแบบจิตนิยมมากกว่า โดยแบ่งโลกของมนุษย์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) โลกที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสาทสัมผัส และ 2) โลกแห่งความคิดหรือแบบ (Form) หรือโลกแห่งอุดมคติ ต้องอาศัยทฤษฎีรูปแบบ (Theory of Form) ซึ่งเพลโตมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีเพียง 2 ชนิด คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่และรูปแบบที่เป็นจริงของสิ่งนั้น สิ่งที่ปรากฏอยู่ ก็คือ มนุษย์อาจจะเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ แต่รูปแบบที่เป็นความดีสูงสุดจะยังปรากฏอยู่ในโลกชั้นนิรันดร์ ดังปรากฏอยู่ในอิทธิพลความเชื่อเรื่องศาสนาของเพลโตว่า

พระผู้เป็นเจ้าไม่ใช่ผู้สร้างอย่างแท้จริง เป็นเพียงผู้ออกแบบโลก จัดโลกและสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเท่านั้น โลกที่ปรากฏประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม วิญญาณโลกเป็นตัวกลางระหว่างโลกที่ปรากฏกับโลกแห่งความคิด ซึ่งในทัศนะเพลโตนั้นจัดแบ่งวิญญาณออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่มีเหตุผลซึ่งมีสติปัญญามาแต่กำเนิด 2) ส่วนที่มีอารมณ์ซึ่งเป็นส่วนที่ควบคุมร่างกาย และ 3) ส่วนที่มีความต้องการ หรือความอยาก (สเถิต วงศ์สวรรค์, 2540) แสดงให้เห็นได้ว่า วิญญาณนี้เป็นอมตะ เป็นอยู่ในสภาพนิรันดร์ จุดมุ่งหมายสูงสุดของวิญญาณ ก็คือการกลับไปสู่โลกแห่งอุดมคติ (อุดมรัฐ) หรือเป็นโลกแห่งความคิด เพื่อความยุติธรรมในสังคมนั่นเอง

4. สรุป

เพลโตเป็นนักคิดทางการเมืองการปกครองที่สำคัญของโลก ด้วยการแยกประเด็นการปกครองออกจากกันให้สังคมได้เรียนรู้ ดังต่อไปนี้

4.1 จุดเด่น

จุดเด่นตามแนวความคิดทางการเมืองของเพลโต ได้แก่ การครุ่นคิดถึงปัญหาการเมืองการปกครองของสังคมการเมืองที่เรียกว่า “Poiteia หรือในภาษาอังกฤษ คือ Polity” หมายถึงสังคมการเมืองรูปแบบใดแบบหนึ่ง เรื่องนี้เป็นหัวข้อสำคัญที่ปรากฏอยู่ในผลงานศึกษาของเพลโตเรื่องอุดมรัฐหรือสังคมทางการเมืองในอุดมคติ ซึ่งต่างไปจากความคิดของนักคิดคนอื่น ๆ ได้แก่

4.1.1 การเน้นหนักในเรื่องลักษณะของความสัมพันธ์ทางการเมือง วิธีการที่มนุษย์มารวมกันเป็นกลุ่มที่มีระเบียบ และวิธีการดำเนินการเช่นนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพลโตให้ทัศนะว่า คุณสมบัติทางศีลธรรมของมนุษย์ควรจะเป็นแบบเดียวกันกับคนที่มี

ความสุข กล่าวคือ คุณธรรมต่าง ๆ ที่จะประจักษ์ให้เกิดความสมานฉันท์ปรองดองของชีวิตที่มีการรวมกลุ่มคล้ายกับคนมารวมกลุ่มกันด้วยศรัทธาต่อศาสนจักรแทนที่จะเป็นการจงรักภักดีต่อรัฐ

4.1.2 การเน้นหนักในเรื่องคุณสมบัติทางศีลธรรม อันพึงประสงค์หรือแบบแผนของพฤติกรรมอันพึงประสงค์ (ชุมพล สังขปรีชา, 2528) จะเห็นว่า เพลโตมีความเชื่อเรื่องปัญญา ความกล้าหาญ ความอดทนอดกลั้น ความยุติธรรม เป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างยิ่งของนักปกครอง คุณสมบัติ 2 ประการแรกสำคัญต่อนักปกครองที่ดี 2 คุณสมบัติหลัง ถือว่าพึงบังเกิดขึ้นในทุกคนทุกกลุ่ม และประชากรโดยส่วนรวมของรัฐ ความอดทนอดกลั้น และความยุติธรรม ยังเป็นเครื่องแสดงออกถึงความร่วมมืออย่างสมานฉันท์ปรองดองกันระหว่างส่วนต่าง ๆ ของส่วนรวมทั้งหมด

4.2 จุดอ่อน

เพลโตได้กล่าวถึงจุดอ่อนแนวความคิดทางการเมืองการปกครองไว้อย่างชัดเจน โดยชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องเป็นอันดับแรก ก็คือ ความเขลาอันเนื่องมาจากขาดการศึกษาอย่างเพียงพอและไร้สมรรถภาพของนักการเมือง เขาไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับหลักการประชาธิปไตยของนครเอเธนส์ที่ทำให้อำนาจการปกครองแก่ประชาชนทุกคน ซึ่งส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ทางการเมือง เมื่อนครเอเธนส์พ่ายแพ้แก่สปาร์ตา ชาวเอเธนส์ส่วนใหญ่ชื่นชมความมีระเบียบวินัยของทหารสปาร์ตา แต่เพลโตเองก็มิได้นิยมชมชอบนักในการเน้นการศึกษาด้านการทหารอย่างเดียว เขาก็ยังเลื่อมใสการอุทิศตนในหน้าที่ของประชาชนต่อรัฐเป็นอย่างยิ่ง

จุดบกพร่องอีกประการหนึ่ง ก็คือ มีการใช้กำลังและความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรงในการดิ้นรนเพื่อความเป็นพรรคเป็นพวกพ้อง อันทำให้เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนตัวเหนือประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ เพลโต เห็นว่า ความผสมผสานของชีวิตทางการเมือง การปกครองมีความสัมพันธ์อันเหมาะสมระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม เป็นเพียงความฝันอันเลื่อนลอยเท่านั้น (ขวลิต ศิริภิรมย์, 2515)

นอกจากนั้น สิ่งที่ยังมองว่าเป็นจุดอ่อนทางการเมืองเสมอเช่นเดียวกับแนวความคิดของเพลโต ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดนักการปกครอง นักการเมือง นักปฏิวัติมักจะนำมากล่าวอ้างอยู่เสมอในเหตุผลการเข้าครอบครอง หรือเข้ายึดอำนาจจากรัฐอื่นจากบุคคลอื่นว่า เป็นความชอบธรรมทำเพื่อปกป้องรัฐและอาณาประชาราษฎร์ทำเพื่อรักษาความยุติธรรมในสังคม ถือเป็นเรื่องธรรมดาความยุติธรรม ย่อมมาพร้อมกับผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่าผู้มีพลังมากกว่าย่อมทำถูกต้องเสมอ (Might is right) นี่ถือเป็นจุดอ่อนของระบบการเมืองโดยตรง และผู้ยึดอำนาจมักใช้

ผลประโยชน์ตนมาแอบแฝงเสมอ ถ้าจะกล่าวถึงจุดอ่อนทางการเมือง ในทัศนะของเพลโต ก็คือ ความยุติธรรมที่มักนำมาอ้างทางการเมืองเพื่อใช้เป็นหลักความดีของตน สิ่งที่อยู่ตรงข้ามก็คือ การสร้างความยุติธรรมหรือสิ่งชั่วร้ายให้แก่คนอื่น ดังที่เพลโต กล่าวไว้ว่า “ในทุกๆรัฐจะมีหลักเกี่ยวกับความยุติธรรมอันเดียวกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์ของรัฐบาลนั่นเอง และโดยที่รัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจ ดังนั้น มีหลักอันหนึ่งของความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า” (พิน ดอกบัว, 2532)

อีกประเด็นหนึ่ง ถือเป็นจุดอ่อนทางการเมืองที่สังคมไม่ยอมรับแนวความคิดทางการเมืองของเพลโต โดยท่านเสนอหลักเกณฑ์บทลงโทษไม่เท่าเทียมกันในสังคมว่า “สำหรับการนอนหลับทับสิทธิของสมาชิกชนชั้นมั่นคงทั้งสามชั้นนั้น จะมาน้อยลดหลั่นกันลงไป ยังมีทรัพย์มากหากเมินเฉยสิทธิทางการเมืองจะถูกลงโทษมากกว่า ผู้มีทรัพย์สมบัติน้อยกว่า แต่ชนชั้นต่ำสุดไม่มีบทลงโทษจะออกคะแนนเสียงหรือไม่ออกก็ได้ไม่สำคัญ” (สุชุม นวลสกุล และบรรพต วีระสัน, 2520)

แสดงให้เห็นว่า แนวความคิดทางการเมืองของเพลโตยังขาดความเท่าเทียมกัน หรือความยุติธรรมในสังคมยังไม่ถือว่าเป็นการเมืองระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ถือเป็นทางการเมืองอยู่ในลักษณะแบบคณาธิปไตยผสมผสานกัน เพราะให้สิทธิชนชั้นต่ำมากเกินไป มีการวางมาตรฐานตัดสินทางการเมืองอยู่ที่ความสามารถของบุคคลที่แสวงหาทรัพย์ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของรัฐ ย่อมถือว่ามีความสามารถทางการเมืองมากกว่าบุคคลอื่น

5. สรุป

จากสภาพความปั่นป่วนทางการเมืองในสมัยนั้น จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เพลโตเขียนหนังสือเกี่ยวกับอุดมรัฐขึ้น ถือเป็นกรรวบรวมแนวทางการเมืองการปกครองของรัฐต่าง ๆ ในยุคนั้น พร้อมทั้งตั้งสำนักปรัชญาชื่อว่าอคาเดมี ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของกรีก ตลอดทั้งรวบรวมผลงานของโสกราตีสที่เป็นอาจารย์ของเพลโตมาจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้สาธุศิษย์ได้ศึกษาเล่าเรียนกัน ผลงานที่เพลโตแต่งขึ้นยังมีอิทธิพลมาถึงระบบการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบันว่าเพลโตเป็นบิดาแห่งการเมืองการปกครองของโลก

จากผลงานอุดมรัฐของเพลโตที่ผ่านมานี้เอง ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องกับการเมืองการปกครองโลกว่า กลุ่มชนใดหรือประเทศใดจะเลือกรูปแบบการ

ปกครองที่เหมาะสมหรือสนองความต้องการของสังคมกลุ่มชนได้ ซึ่งระบบการเมืองการปกครองที่เพลโตได้ท่องเที่ยวไปศึกษาเรียนรู้มา ทำให้เพลโตสามารถสรุปรูปแบบทางการเมืองของโลกไว้มี 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบอภิชนาธิปไตย 2) แบบโอรธาธิปไตย 3) แบบคณาธิปไตย 4) แบบประชาธิปไตย และ 5) แบบทรราช โดยรูปแบบการปกครองที่เพลโตให้การยอมรับมากที่สุด ก็คือ แบบอภิชนาธิปไตย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เพลโตมองปัญหาทางการเมืองในสมัยนั้นว่า เกิดจากคนขาดความรู้ ทำให้การเมืองไม่สามารถพัฒนาไปได้ ถ้าคนได้รับการศึกษาดีแล้วการเมืองก็จะพัฒนาได้ และจุดเด่นของการเมืองการปกครอง ก็คือ การรักษากฎระเบียบแบบแผนของสังคมไว้ และชนชั้นปกครองจะไม่พยายามเข้าไปพัวพันผลประโยชน์ส่วนตัวกับส่วนรัฐ จะทำให้การเมืองปั่นป่วนได้ ทางออกทางการเมืองนั้นจะต้องจัดแบ่งงานให้คนทำตามหน้าที่ ตามความสามารถของแต่ละคน เป็นธรรมชาติของรัฐมีคนอดอยากมากกว่าคนร่ำรวย รัฐจะต้องหาทางออกที่รอบคอบ และเป็นเครื่องมือในการศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากมนุษย์มีจิตแบ่งออกเป็น 3 ภาค ได้แก่ จิตภาคตมหา ต้องทำให้ลดความเห็นแก่ตัวให้ได้ จิตภาคน้ำใจ มีความเสียสละรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และจิตภาคปัญญา มีการใช้เหตุผลในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

6. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของเพลโตที่มีทัศนะเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่ต่างจากแนวความคิดแบบดั้งเดิม โดยมองว่าการปกครองที่ดีที่สุด คือ อภิชนาธิปไตย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 : การปกครองที่ดีกับการปกครองที่ไม่ดีตามแนวคิดของเพลโต

การปกครองที่ไม่ดีทั้ง 4 ประการ คือ โยธาริปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ผู้ปกครองนิยมชมชอบในเกียรติยศชื่อเสียง บูชาเกียรติยศชื่อเสียงเหนือสิ่งอื่นใด การปกครองก็จะตกอยู่ในมือของคน ร่ำรวยเพียงกลุ่มเดียว คณาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการประเมินทรัพย์สินของคนร่ำรวยเพื่อคนที่ร่ำรวยมีการจำกัดสิทธิทางการเมืองใช้เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มตน คนจนที่ถูกกดขี่จึงได้โอกาสล้มอำนาจลงแล้วเสนอการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น ประชาธิปไตย เป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ของ เพราะให้เสรีภาพเกินไปจนเลยขอบเขต เป็นเหตุให้ต้องมีใครคนหนึ่งที่เข้มแข็งมาเป็นผู้นำที่สามารถควบคุมเหตุการณ์ได้ นั่นก็คือ การนำไปสู่การปกครองแบบทรวราชในที่สุด ทรวราช เป็นการปกครองแบบเผด็จการ ระบบการปกครองแบบทรวราชนี้เป็นระบบที่เลวที่สุดของการปกครองที่ไม่มีกฎหมายหรือทุกระบบ ส่วนระบบที่เพลโตยอมรับมากที่สุดคือ อภิชนาธิปไตย เป็นระบบการปกครองโดยอำนาจการเมืองการปกครองอยู่ในชั้นผู้เป็นราชาปราชญ์ เพราะราชาปราชญ์เป็นผู้ผ่านการทดสอบคัดเลือกมาเป็นอย่างดี มีคุณธรรม เมตตาแก่ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองทุกคน และคุณลักษณะของนักปกครองที่ดีต้องประกอบด้วยคุณธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความฉลาด ความยุติธรรม ความรู้จักประมาณ และความกล้าหาญ ซึ่งเป็นคุณธรรมสูงสุดในอุดมรัฐ เพราะว่าความยุติธรรมได้รวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

- ขวลิต ศิริภิรมย์. (2515). *ปรัชญาการเมืองและหลักจริยธรรมสมัยนครรัฐกรีก*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชุมพล สังขปรีชา. (2528). *ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชวรณีย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2532). *ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- พลศักดิ์ จิโรศิริ. (2529). *ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พินิจ รัตนกุล. (2515). *เพลโตและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพลโต. (2523). *โสกราตีส [Socrates]* (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี พ.ศ. 2523).
- เพลโต. (2523). *อุดมรัฐ [The Republic]* (ปรีชา ช่างขวัญยืน, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี พ.ศ. 2523).
- พิน ดอกบัว. (2532). *ปวงปรัชญากรีก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สถิต วงศ์สวรรค์. (2540). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: อักษรการพิมพ์.
- สุขุม นวลสกุล และ บรรพต วีระสัน. (2520). *ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง และพุทธศาสตร์กับความคิดเชิงการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Arehie J. Bahm. (1969). *The Heart of Confucius*. New York: John Weatherhill. Inc.
- Plato. (1959). *The Republic of Plato*. Translated by H.D.P. Lee. Maryland: Penguin Book Ltd.